

Misschien niet de oudste boom van Nederland, waarschijnlijk wel de meest bijzondere

Volgens een negentiende-eeuwse legende zou onder de Bosberg bij het Friese Appelscha een enorme eikenboom schuilgaan. Volgens dit verhaal is het hoogste punt op het Friese vasteland ontstaan door het onderstuiven van een oude eik. Dit is geen sprookje, maar waarheid, blijkt nu uit onderzoek. Er zijn wel meer ondergestoven bomen. 'Maar meestal gaat het dan om slechts enkele meters', vertelt boomtechnisch adviseur Jan-Bouke Sijsma van Boom-KCB. 'Dit is toch wel heel bijzonder.'

Auteur: Sylvia de Witt

5 min. leestijd

ACTUEEL

oude ondergestoven boom gaat. Het is zelfs niet uit te sluiten dat het ontstaan van de zandheuvel te danken is aan het feit dat de eik daar al zo lang staat. Dit is ook wat de legende zegt: dat de boom er al stond voordat het zand ging stuiven. In de loop der jaren verzamelde het stuifzand zich rond de boom, tot die helemaal bedolven was. Nu zijn aan de bovenkant op de Bosberg alleen nog drie oude dikke takken zichtbaar, die weliswaar schuin staan, maar ook kunnen doorgaan voor zelfstandige bomen. Een DNA-test moet uitsluitsel geven over de vraag welke stammen bij de oerboom horen.

Allemaal takken van dezelfde boom

Eerder onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet (niet door Boom-KCB uitgevoerd) wees uit dat de stammen gekapt konden worden. Na de tip van de HVA kwamen onderzoekers van Boom-KCB erachter dat de drie takken van een en dezelfde oude boom in de berg afkomstig zijn. De eikentakken zijn zo groot, dat ze zelf ook wel bomen lijken. Ze blijven staan, terwijl een paar andere bomen, die niet bij de oude boom horen, zijn weggezaagd. De nieuwe uitkijktoren op de zandheuvel moet straks twee keer zo breed en zeven meter hoger worden. Het is de bedoeling dat hij er voor de zomervakantie staat.

Wortels zitten dieper dan normaal

De uitkijktoren stond eerst precies op de plek gepland waar de boom zich bevindt, dus dat plan is nu al gewijzigd. En afhankelijk van wat boomtechnisch adviseur Jan-Bouke Sijsma – die het onderzoek in opdracht van de gemeente Ooststellingwerf leidt – en zijn collega Koen 't Hart bij hun werkzaamheden tegenkomen, komt daar

ergens de nieuwe toren. Maar hij moet wel ongeveer op dezelfde plek komen op dit hoogste punt van het Friese vasteland, omdat hier al honderd jaar een uitkijktoren staat.

Sijsma en 't Hart zijn momenteel volop bezig met het onderzoek en zijn heel benieuwd wat ze zullen tegenkomen. 'Bomen onder zand zijn niet zo heel bijzonder; daarvan zijn er wel meer', legt Sijsma uit. 'Maar het is de leeftijd die deze boom zo bijzonder maakt, en het ontbreken van veel wortels die je wél zou verwachten. Normaal gesproken zou zo'n boom bovenin dan veel nieuwe wortels ontwikkelen. Deze boom lijkt dat echter niet te doen. Die heeft zijn wortels dus dieper zitten dan normaal en dat is wel heel apart.'

Krantenbericht uit 1844

De onderzoekers doken ook de archieven in met behulp van de Historische Vereniging Appelscha. 'Een krantenbericht uit 1844 vermeldt het bestaan van de eik op die plek. De beschrijving van *kortgestamde en schuinsgezaaide eikenboomen* klopt met wat wij nu ook nog zien. Daarnaast komt de Bosberg voor op een oude kaart uit 1819, op dezelfde plek waar hij nu staat.'

De betreffende kaart is zeer gedetailleerd. Zichtbaar is een grote zandverstuiving met duinen. De Bosberg is als een duin ingetekend, terwijl de naam boomgroei impliceert. Dit in tegenstelling tot de zandverstuiving zelf: de 'Kale Duinen'.

Leeftijd van de boom

Binnenkort wordt een DNA-onderzoek uitgevoerd. Met dit onderzoek, dat wordt uitgevoerd door het bedrijf NAKtuinbouw, kan alleen worden vastgesteld welke stammen bij de boom horen, dus niet de leeftijd van de boom.

Wat de beoogde vervanging van een uitkijktoren op deze zevenentwintig meter hoge Bosberg – de *Boskberch* in het Fries – niet allemaal teweeg kan brengen! Na een tip van de Historische Vereniging Appelscha (HVA) besloot de gemeente Ooststellingwerf om de stammen op de berg niet te kappen, maar om eerst onderzoek naar de boom te laten uitvoeren. De HVA geeft regelmatig rondleidingen op de Bosberg, waarbij de legende over de boom onder het zand als een leuk mysterie wordt verteld. Vanaf de vroege negentiende eeuw vertelden inwoners van het dorp Appelscha het verhaal van generatie op generatie door. Toen de gemeentelijke plannen voor nieuwbouw van de toren aan het licht kwamen, trok de vereniging aan de bel: er moest eerst maar eens onderzocht worden wat er waar was van de legende. Uit dit onderzoek blijkt dat het inderdaad om een zeer

Jan-Bouke Sijsma

Nu zijn aan de bovenkant op de Bosberg alleen nog drie oude dikke takken zichtbaar

'In 2012 is één stam in brand gestoken; vervolgens is deze afgezaagd,' weet Sijtsma. 'Op deze stomp heb ik over een afstand van tweeëntwintig millimeter vierentwintig jaarringen geteld. Omdat de stomp en de andere stammen hol zijn, kunnen niet alle jaarringen geteld worden. Het is dus een schatting. Dat komt uit op ongeveer twee millimeter diktegroei per jaar. Afgezet tegen de diktes van de stammen, kom je op tweehonderdvijftig tot driehonderd jaar uit. En dat is alleen wat bovengronds zit. Het oorspronkelijke maaiveld bevindt zich op zeven meter NAP. Hij moet eerst nog een flink eind gegroeid zijn om op die hoogte uit te komen, dus dan kun je er nog wel honderdvijftig jaar bij optellen. Als je dan nog rekening houdt met een dubbeltelling van vijftig jaar, komen wij uit op

een grove schatting van ongeveer vierhonderd jaar. Het is waarschijnlijk niet de oudste boom van Nederland, maar het is wel bijzonder dat er een stuifduin omheen ligt van twintig meter hoog. Er zijn wel meer ondergestoven bomen, maar meestal gaat het om slechts enkele meters.'

Stam en wortelstelsel niet gevonden

In de bovenste meters hebben de onderzoekers geen intensief wortelstelsel gevonden, dus moet dat ergens anders zitten.

'Om vast te kunnen stellen dat het hier toch wel om iets opmerkelijks ging, zijn we met z'n tweeën een dag bezig geweest,' vertelt Sijtsma. 'Toen hebben we bij de stammen gegraven tot maximaal 1,60 meter diepte en boringen gedaan tot 3 meter diepte. Je verwacht de wortels dan al gauw tegen te komen, maar dat gebeurde op de Bosberg niet. Ook op de plek waar de nieuwe fundering moet komen, zijn tot 4 meter diepte slechts één forse wortel en een beperkt aantal fijne wortels aangetroffen. De boom is eigendom van Staatsbosbeheer; in opdracht van de gemeente Ooststellingwerf wordt vooral de plek onderzocht waar men die uitkijktoren wil gaan bouwen. Om de stam en het wortelstelsel te vinden, zou de berg afgegraven moeten worden.'

Rekening houden met schaduwwerking

Het gaat voornamelijk om drie stammen, waarvan één stam wel twee hoger gelegen adventiefwor-

tels heeft. Dan zit er nog een stobbe tussenin die in brand is gestoken, maar nog leeft onder het maaiveld. Dit is een indicatie dat hij levend wordt gehouden door andere boomdelen.

'Bij de tweede stam waarbij we gegraven hebben, zijn alleen wat kleine, fijne wortels gevonden,' vervolgt Sijtsma. 'Op 2,60 meter diepte, tussen de stobbe en de tweede stam, hebben we met een handboor een diepteboring gedaan en daar vonden we levend schorsweefsel. Bij de bouw van de uitkijktoren moet er ook rekening worden gehouden met de schaduwwerking. Daar hebben we dus ook metingen naar gedaan. Verder worden de wortels beschermd bij het graafwerk. We hebben een enkele wortel gevonden. Die is netjes afgezaagd op een splitsing, zodat hij daar verder kan uitgroeien. En er zijn een paar wortels omgelegd. Voorlopig zijn we nog volop bezig.'

Dit najaar wordt er een aantal bijeenkomsten rond deze bijzondere boom georganiseerd. Wees zeker van een plek en reserveer alvast op info@boomkcb.nl. Nadere info volgt.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-5752